

IOANA POP-TUPIȚĂ

Povești

Era un băiet sărac. Părinți lui o murit unu după altu, iar el o rămas sângur.

În vecini era un om bogat. Avea oi, avea marhă, avea sluji. Omu acela îi dădea de mâncare și îi mai dădea și ceva hăinuță, acolo lucra și el după puteri. Cu trecerea vremii băietu o crescut mare, o fost fecior. O slujnică care lucra acolo s-o legat de el. Cu casa unde o stat mă-sa și tată-so.

Cu timpu o avut și ei prunci, o grămadă de prunci, vo șapte. Și-o fost săraci și năcăjați și ei. N-o mai știut ce să facă. Înt-o zî i-o zâs la femeie:

- Tu, femeie, dăm un diem de tort.
- Apoi, ce ți bun?
- Nu mă-ntreba la ce mni-i bun, fără fă-mni-l și dă-mni-l!

Femeia i-o făcut un diem de tort mare și i l-o dat. L-o pus în jăb și s-o dus. S-o dus la zmai să-l baje de slugă. O dat bună zâua iar aceștia l-o întrebat:

- Măi, băiete, unde meri?
- D-apoi mărg să vad cine m-ar băga de slugă. Mni-aș găsi ceva de lucru.
- Bine ai făcut c-ai zinit la noi, că tumna ni-i hia de un băiat așa bun, pă care să-l mânăm oriunde, să ne facă de tăte.
- Fac io, le-o zâs.

Înt-o zî, zmeii i-o zâs:

- Măi, Pave, în du-te, la pădure și adă un car de lemne că facem aici case.
- Mă duc bucuros.

S-o îmbrăcat, o mâncat, o luat caii și ș-o luat și demu în jăb și-o plecat la pădure. După ce o ajuns la pădure, o țapat caii să pască, o luat demu din jăb și-o înconjurat pădurea de la un fag la altu, de la un brad la altu. După un timp, zmau o mârș să vadă de ce nu zine cu lemnile și l-o întrebat:

- D-apoi, măi, Pave, de ce n-ai zânit?
- D-apoi nu m-am dus că m-am gândit că ce-ț' fa cu un car de lemne?
- Să ducem pădurea tătă.
- Nu, măi, Pave! Dă-i pa. Și-un car îi bine.
- D-apoi, îi bine?
- Da, dacă faceți atâtea căs, m-am gândit că ar trebui tătă pădurea.
- D-apoi cine a aduce tătă pădurea?

O pus lemne pă car, o prins caii și-o plecat. Cum era slab, tăt meré doi pași înainte, unu înapoi. Zmau l-o întrebat:

- D-apoi cum tăt meri așa?
- M-am gândit să toarcem, să aducem tătă pădurea.

- Nu, măi, Pavă, nu-i hia.
- Da cum să nu sie hia? Tăt mă gândesc să întorcem înapoi după tătă pădurea. Pă când o ajuns acasă, zmau le-o zăs la ceilalți:
- Aiesta o tăt măsurat pădurea să o aducă tătă, aiesta cine știe ce a face cu noi.
- Ai de mine! Apoi să știți că aiesta când a si mânios, ne-a omorî pă tăt huc.
- Ai de mine, oare așă să sie?
- Așă! Că tăt l-o cortit să margă înapoi, să aducă tătă pădurea.

Adevăru o fost că n-o putut răsufli. Unu din zmai o zăs:

- I-am dat un sac de bani, să să ducă, să scăpăm de el.

I-o dat un sac de bani și i-o spus să nu aducă sacu înapoi, c-or mere ei după el. Pavăl o luat sacu și-o plecat cu el acasă. Când o ajuns acasă, ce s-o ciudit femeia, când o văzut ce o adus. El i-o spus să nu umble deocamdată la el. O pregătit șapte cuțate, c-o avut șapte prunci, o adus o točilă mare, o pus-o în mijlocu ocolului și le-o zăs la prunci:

- A zini zmau după bani, da voi ascuțat cuțatele și zăceți:
- Io-i mânca pece (carne) de zmau, ba io-i mânca! Și eu, și eu!
- Tată, n-om ști când a zini!
- Ba, om ști, că să aude când zine, că să cutremură pământu.

- No bine, o zăs pruncii.

S-o dus la točilă și și-o ascuțat cuțatele, o auzat că zine zmau, că s-o cutremurat gardu și pământu. Pavăl o șazut în casă încuiet și pruncii tăt o ascuțat cuțatele și-o strâgat:

- Io oi mânca pece de zmau!
- Ba eu!
- Ba eu!
- Și eu!
- Și eu!
- Și eu!
- Și eu!

Zmau o stat în uliță și-o ascultat ce strâgă coconii. Când i-o auzat, și-o luat clopu din cap și-o fujat de s-o cutremurat tăt pământu și altu nu s-o mai întors. Așă că o rămas banii tăți la Pavăl. Pavăl, bucuros, le-o zăs:

- No, vedeți ce bine-i că m-ați ascultat? No, vedeți, ce bani avem amu noi?

Pă bani și-o luat stătuturi noi. Și-o luat marhă, boi, oi, locuri. Apoi o fo gazdă și ei. Și pruncii s-o căsătorit tare bine, dacă o fo gazdă. Așă că Pavăl slab și năcăjât, dacă o fo hunsfut, i-o învins pă zmei. Apoi o ajuns și el tare c-o avut ce mânca. O ajuns gazdă mare, cel mai mare gazdă din sat.

Culeasă de la Maria Tibil, a lu Ionu Nețului, Budești, 93 ani, 2014.

Să nu-ț umble gura

Un popă o mârș la o petrecere păște deal, în satu vecin. O ținut slujba de petrecanie, o îngropat pă cel răposat, o fost la masa pomenii și ș-o căpătat plata: colac și lumnină și trizăci de zloți la mână. Trecând dealu înapoi, cătă parohia lui, pân pădure o început a cânta:

- Unu-i bine popă,
Pânticele dobă,
Colac și lumnină
Și trizăci de zloț
La mână.

Un pribeag l-o auzât, i-o ieșât înainte, l-o bătut, i-o luat colacu, lumnina și zloți și-o rămas fără nimnică. Mărgând mai departe, o cântat din nou:

- Dacă gura ți-o umblat,
Fără lumnină ai rămas,
Colacu ți s-o mâncat,
Și zloți ți s-o luat.

Culeasă de la Ionel Rednic, Ionelu Iulcii, Berbești, 61 ani, 2013.

Sluga popii după lemne

Odată o fo un popă ce-o avut o slugă. Înt-o zî, l-o mânat în pădure după lemne de foc, cu doi boi. El o lăsat boii la căruță și-o mârș pân pădure să adune lemne de foc, să încarce caru, da pă când s-o întors, luptii i-o mâncat boii, da i-o mâncat boii și-un urs. El o fost năzdrăvan. Nu s-o temut de lupti și urs. O prins un lup și l-o prins la jug, în locu unui bou. Așa c-o fost un lup și-un urs la jug. Da pă când să plece, o mârș dracii și i-o luat ciele din capătu carâmbului (osiei). Atunci el o prins dracii și le-o băgat dejătele în găuri, în capătu carâmbului. O prins patru draci la patru roți. La popă o fost un ptic de dâmbuț de urcat până să ajungă la el la parohie. Popa o ieșât afară, că o auzât că zine cu lemnele. Da popii i-o crescut păru pă cap când l-o auzât pă slugă strângând pă ei:

- Cea Ursălă, hei, Luptilă! Țâne bine, măi, Drăcilă!

Culeasă de la Anuța Petreuş, a Roșoaii, Poienile Izei, 85 ani, 2014.

Țăganu și vaca

Era un țăgan tare sărac, da avé mai mulți coconi. Coconii plâneau tăt timpu de foame, da el nu avé ce le da de mâncare. Înt-o zî, ce-i trecu pân minte să le zăcă coconilor:

- Măi, coconi, nu mai zderaț, că mă duc în târg și vă cumpăr o vacă. Apoi o să aveți ce mânca. Coconii s-o bucurat tare când o auzât că le cumpără vacă și-o început fiecare să zăcă ce-a mânca. Țăganu stăte în tindă și asculta. Unu zăcea:

- Io oi mânca brânză.
- Io oi mânca groștior.
- Io oi mânca sămătișă.
- Io oi bé lapte.

Și așe flămânzi cum erau, fiecare spunea ce o să mănânce.

Țăganu de după ușă, să bagă în casă și le zăce la coconi:

- Mă, dacă aveți atâtea pofte, nu vă mai cumpar nicio vacă.

Adevărul era că țăganu nu avea niciun leu. Pă ce să cumpere vaca?

Mara – Maralina

Mai demult, unde e astăzi satu Mănăstirea, trăia un călugăr bătrân, într-o chilie săpată înt-un dâmb mare. Lângă chilie era o fântână cu apă foarte bună, rece, căreia și astăzi îi spune „Fântâna călugărului”. Trăia singur și avea doar câteva căprițe, de la care și trăia. Într-o zi, plimbându-se prin împrejurimi, a dat de o fetiță tare mândră, care se juca singură cu florile. A mers la ea și-a întrebat-o:

- A cui ești?

Da fetița o fost mică și n-o știut să-i spună. Bătrânul călugăr a luat fetița la el la chilie și-a îngrijit-o. I-a făcut un pătuț în chilia lui și-a hrănit-o cu lapte de la capre și ce mai avea pe acolo. La gātu fetiței a găsit un medalion pe care scria numele ei, Mara – Maralina, dar numele fiind prea lung, i-a zis Mara.

A trecut mult timp de când avea la el această fetiță veselă și jucăușă iar el era foarte fericit cu ea. Cu trecerea anilor, fetița a crescut tot mai mare, iar bătrânul călugăr a văzut că, cu trecerea timpului, ea era tot mai tristă și uneori chiar plânea. Într-o zi a întrebat:

- De ce ești tristă? Ce-ți lipsește? Iar fata i-a răspuns:
- Mi-e dor de mama.

Atunci bătrânul călugăr s-a întristat foarte tare și i-a spus:

- Nu știu nimic de mama ta. N-am unde s-o gășăsc.

La care ea i-a zis:

- Eu aș cunoaște-o când aș vedea-o.

Așa că bătrânul călugăr a pornit cu ea prin împrejurimi să o caute. Au căutat-o prin Giulești, dar n-au găsit-o. Au mers în Șat Șugătag, dar nici acolo n-au găsit-o. Multe familii care nu aveau copii, se ofereau să o ia la ei, dar ea refuza pe toată lumea, deoarece voia s-o găsească

pe mama ei. Toată ziua umblau din casă în casă, iar când îi apuca seara dormeau la casa la care se aflau. Lumea îi ajuta cu mâncare și cu celelalte de trebuință. Așa au umblat mai departe prin Hărnicеști, Desești, Crăcești, dar pe mama ei n-au găsit-o.

Când au terminat de căutat și-n ultimul sat, erau disperați. Nu mai știau ce să mai facă, unde s-o mai caute. Atunci, bătrânul călugăr s-a hotărât să meargă și-n pădure, la oamenii ce făceau cărbuni. Așa că au pornit într-acolo, dar nici acolo nu au găsit nimic. Când s-au întors, fătucă plângea și cu mai mult amar, fiindcă nu și-a găsit mama. Plângând, a început să strige:

- Mamă! Mamă!

Deodată, s-a auzit un vuiet. De printre copaci a apărut un șuvoi de apă, iar în fața lui era o femeie deosebit de frumoasă. Fătucă când a văzut-o, a strigat:

- Mama!

Și a alergat la ea. Femeia a luat-o în brațe și-a continuat să meargă în jos, cu șuvoiu de apă. Șuvoiu a mers tot în jos pe lângă drumul pe care a umblat călugărul cu fătucă să o caute pe mama ei. Bătrânul călugăr, când a văzut ce se întâmplă, a început să fugă prin șuvoiu de apă care în urma lor se făcea un râu și striga:

- Mara! Mara!

Când trecea prin sate și-l vedeau oamenii, aceștia căutau să-l scoată, crezând că s-a înecat fătucă și-o caută prin apă. Dar el fugea mereu prin apă, iar apa îl ferea și nu se îneca. Acel râu care s-a format a pornit să curgă pe lângă satele pe unde a umblat fata. Când a ajuns la Mănăstirea, a trecut prin apropierea chiliei unde a locuit cu bătrânul călugăr, apoi a continuat să curgă tot în jos pe lângă sate, iar bătrânul călugăr tot fugea și striga:

- Mara! Mara!

Oamenii l-au auzit pe bătrânul călugăr cum striga și așa i-au zis râului care s-a format, „Mara”.

Culeasă de la Maria Șteț, Mănăstirea, 49 ani, 2014.

Slugile Ion și Gheorghe

Erau doi frați, Ion și Gheorghe, care s-o băgat slugi la un gazdă. Cum era duminică, gazda i-o mânat la biserică. Au ajuns la biserică, au intrat înăuntru și-au ascultat slujba. Cum o stat în biserică, s-o despărțit unu de celălalt. Când Gheorghe nu l-o mai văzut pe Ion, o început să strige:

- Măi, Ionu' nost! Măi, Ionu' nost!

Creștinii nu zăceau niciunu nimic. Nici Ion nu i-o răspuns. Un om ce era în biserică, lângă el, i-o zâs:

- Taci, măi! La care Gheorghe i-o răspuns:

- Ce, io să tac, cela să tacă! Ionu nost să să ptiardă?

Culeasă de la Gheorghe – Toma Moiş, Ferești, 85, 2014.

Popa și cânele

Într-un sat, era un popă care avea un câne tare mândru pe care-l chema Flocea. Preoteasa atâta l-o îngrijit și spălat până s-o dus păru di pă el. Atunci, popa i-o zâs:

- Amu nu-i mai putem zâce Flocea, i-om zâce Fără Floci.

Într-o duminică, popa s-o gătat cu *reverenta* și-o plecat la biserică, fără să bage de seamă că și câinele s-o luat după el. El o intrat în beserică iar câinele o rămas la ușă. Când popa cădelnița, cum era deschisă, câinele l-o auzât și-o intrat în beserică. Popa când l-o văzut, o strâgat la el:

- Fără Floci, afară!

Atunci femeile cele mai bătrâne au început să iasă afară, da una dintre ele îl întreabă pă popă:

- Domn părinte, să ies și eu? Că mnie mni-o mai rămas vo doi.

Culeasă de la Gheorghe – Toma Moiş, Ferești, 85 ani, 2014.

Tăul morărenilor

Acolo unde-i Tăul morărenilor a fost o turmă de oi, un staul. Un cioban, Morăreanu, într-o zî o auzât într-o cioată niște cântări parcă dumnezeiești. O vrut să vadă ce-i acolo. Așe că o luat săcurea și-o dat cu ie în cioată. Atunci când o dat cu săcurea-n cioată, o năbușat (ieșit) apa, pământu s-o lăsat jos și-o ieșât un tău la care astăzi, după numele ciobanului, îi zâce *Tău morărenilor*.

Culeasă de la Vasile Tiran, a lu Nicoara lu Mărioc, 67 ani, Breb, 2014.

Nevasta cu drăguț

O fost o nevestă ce și-o ținut un drăguț cu care s-o iubit. Bărbatu o știut ce-i fă nevesta și s-o gândit ce să facă. Într-o zî i-o zâs nevestii:

- Femeie, io nu văd, nu văd nimnic. Gata, mi s-o-ntis vederea și nu văd. S-o pus pă cuptior și-o șazut acolo. Atunci nevesta l-o chemat pă drăguț și i-o zâs:

- Amu hai la mine, că amu nu vede nimnic. Nu ne-a vidé.

Așe că drăguțu o mârș și-o stat cu nevesta în voie. Într-o sară, n-o mai avut horincă. Drăguțu o mânat-o să cumpere horincă în sat și s-o dus. Până s-o dus ié după horincă bărbatu i-o tăiet mădularu la drăguț, l-o pus bine și s-o pus iar pă cuptior. Drăguțu o rămas jos mort. Pă când o zânit acasă femeia, o dat de el mort și o început a să văita și a-l întreba pă bărbat ce s-o întâmplat iar el i-o zâs:

Nu știu ce s-o întâmplat, ce-o pățat, că numa l-am auzât odată văitându-să și apoi o tăcut.

- Vai, de mine, că amu-i mort! Vai, de mine, ce să fac cu el?

- Taci, tu, femeie, că li duce la noapte acolo la crâșmă și li propti în pticioare de păretele de la crâșmă și-or gândi că l-o omorât oaricine.

Așe o făcut! Pă dimineață l-o găsât acolo mort. Familia l-o luat și l-o dus să-l îngroape.

Bărbatu i-o zâs nevestii:

- Am auzât că dacă mănânci carne de găină neagră, apoi vezi din nou.

- Vai, de mine, că ți-oi serbe și io!

O prins o găină neagră, o tăiet-o, o sert-o și i-o dat să mănânce. După ce o mâncat bărbatu i-o zâs femeii:

- Amu-i bine, amu văd, tare bine-mi pare!

- Auz, am făcut și eu câte oricé, da mi-i ierta?

- Te-oi ierta.

- Ai avut și drăguț? O zâs cătă ie.

- D-apoi am avut!

- Noa, nu-i bai.

Pă când o fost petrecania, bărbatu i-o zâs femeii:

- Tu, femeie, și tu ar trebui să meri la petrecanie, că vez că suntem oricé neam di departe. Ei i-o părut bine și-o zâs:

- Noa, mă duc!

S-o gătat de mers la petrecane. Avé pânzătură cu conță (franjuri) pă cap. Pă când s-o îmbrăcat, bărbatu i-o zâs:

- Nu știu cum îți stă pânzătură asta pă cap. Stai să ți-o tomnesc. Da el i-o legat în spate, de conță, mădularu. L-o spânzurat acolo. Apoi i-o zâs:

- Da, auz, ar trebui să-l cânti și tu un ptic.

- Da cum să-l cânt?

- Vai, pretinu meu drag, portu-ț ruja după cap!

Ie o mârș la petrecane și l-o cântat. Tăte femeile s-o uitat și s-o-ntrebat:

- Da amu ce rujă are după cap?

Culeasă de la Ana Roman, a lu Boloha, 86 ani, Desești, 2014.